

Key words: «women's prose», «women's letter», «women's literature», a female image, feminism.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Чернуха Н. М.

ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА Й НАУКА В УНІВЕРСИТЕТАХ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ, ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

УДК 81'27:159.923.2-021.254

О. В. Антонюк, В. В. Краснікова

ВПЛИВ МОВНИХ ДЕВІАЦІЙ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Соціальні, економічні та політичні зміни, що відбулися впродовж останніх десятиліть у нашій країні, міжнародні збройні конфлікти, один з яких безпосередньо відбувається на території нашої держави, крах мультикультурної європейської політики – усе це стає поштовхом до перегляду багатьох ціннісних позицій суспільства, загостреного відчуття належності до певної людської спільноти, конструктивного пошуку розв'язання важливих світоглядних питань, одним з яких є питання ідентичності, зокрема етнокультурної. С. Гантінгтон підкреслює, що в сучасному суспільстві культурні ідентичності (етнічні, національні, релігійні, цивілізаційні) займають центральне місце, а союзи, антагонізми і державна політика складаються з урахуванням культурної близькості і культурних відмінностей [Цит. за 1, с. 48]. Як слушно зазначає В. Ачкасов, в умовах суспільної кризи етнічна ідентичність є найбільш стійкою та значущою для більшості людей. Для окремої ж людини саме етнічна група, до якої вона належить, важить набагато більше, ніж вона сама. Це те, що більшою мірою визначає спрямованість життєвих устремлінь і що буде існувати й після неї. Таке сприйняття свого етносу зумовлене тим, що людина його не вибирає. Етнічна належність задається разом з народженням, культурним оточенням, що регламентує загальноприйняті стандарти поведінки, умінням говорити рідною мовою [1, с. 48]. Таким чином, взаємозв'язок мови, етносу та його культури на сьогодні є очевидним і не викликає сумнівів, оскільки саме мова є важливим чинником, що визначає етнічну самосвідомість народу. В. Жайворонок наголошує, що не тільки людина впливає на мову, але й мова формує особистість. У свою чергу, формування етносу без мови неможливе, бо остання є однією з ключових ознак нації. Отже,

мова – це національний мовний організм, що розвивається, взаємодіючи з різними аспектами життя етноспільноти [9, с. 7–8]. У зв'язку з цим питання впливу мови, зокрема мовних девіацій, на формування та збереження етнокультурної ідентичності є важливим і актуальним.

Мета статті – схарактеризувати особливості лінгвокультурної поведінки студентів Донецького національного університету імені Василя Стуса, виявити мовні девіації та проаналізувати їх можливий вплив на збереження етнокультурної ідентичності.

Категорія ідентичності та її різновиди є об'єктом наукових зацікавлень філософів (М. Козловець, М. Степико, Н. Яковенко, Л. Євсєєва та ін.), культурологів (Т. Воропаєва, Т. Вендіна, Т. Потапчук, Р. Борисов, Н. Мадей та ін.), соціологів (С. Макєєв, Є. Біленький, Е. Бабосов, А. Санников та ін.), психологів (Л. Шнейдер, Е. Кейс, Е. Еріксон та ін.), лінгвістів та соціолінгвістів (Я. Радевич-Винницький, О. Траченко, К. Річардсон та ін.).

Кожна наука виробила своє бачення феномена ідентичності. Так, сучасна філософська думка ідентичність визначає як сконструйовану індивідом систему значимих уявлень про себе та інших, яка формується, відтворюється й змінюється в дискурсивних практиках. Ідентичність постає самістю, яка віднаходить себе шляхом ототожнення зі значимим іншим [14, с. 200–204]. Ю. Хабермас підкреслює, що «Я»-ідентичність утворюється на основі взаємодії та балансу особистої та соціальної ідентичностей, де перша забезпечує зв'язність історії життя людини, а друга дає можливість виконувати різноманітні вимоги усіх рольових систем, до яких належить людина. Підтримка цього балансу відбувається за допомогою технік взаємодії, серед яких виняткове місце дослідник відводить мові [19, с. 7].

У межах соціології ідентичність досліджують у зв'язку з осмисленням витоків консолідованості людських спільнот, соціокультурної потреби в єдності. Так, Т. Воропаєва підкреслює, що ідентичність – це результат ідентифікації, динамічна структура, яка розвивається протягом усього життя людини, а її розвиток є нелінійним і нерівномірним, може відбуватися як у прогресивному, так і в регресивному напрямі, долати кризи ідентичності тощо [6, с. 61–65].

У психології феномен ідентичності розглядають у контексті процесу самоідентифікації та ототожнення себе з іншим, проектування себе на інших та проектування інших на себе [10, с. 112–114]. Е. Еріксон визначає ідентичність як внутрішню безперервність і тотожність особистості, як важливу характеристику її цілісності та зрілості, ототожнення себе з певними соціальними групами. Ідентичність виражає те, що залишається незмінним, попри усі зміни та розвиток людини протягом життя [21, с. 12]. Ідентичність – це відображення факту, що зміна психіки людини залежить від того, якою людиною перебуває сама з собою, аніж від того, що ми робимо, намагаючись вдосконалити себе [20, с. 26].

У культурології ідентичність розуміють як семіотичну конструкцію, мережу значень, через які заявляють про належність до культурної групи [13, с. 11]. За словами Є. Бистрицького, культурна ідентичність визначає перш за все форму самосвідомості як умову збереження (тожсамості) автентичності особи, що усвідомлює світ та себе. «Сила» культурної ідентичності в її здатності створювати умови можливості аперцепції у всіх її відомих синтетичних модальностях – бути тим самим, придання єдності, надання необхідності, всезагальності та об'єктивності досвідів [4, с. 14]. Таким чином, без приналежності до будь-якої культури чи культурної спільноти, дія самосвідомості, пізнання самого себе не є можливими: «Культурна ідентичність виконує трансцендентальне завдання: через «вічне повернення того самого», віднесення себе до культурно-смыслових джерел в акті виконання автентичності людська особистість отримує можливість бути суб'єктом, Я» [4, с. 14].

У лінгвістиці та соціолінгвістиці під ідентичністю розуміють можливість вибору мови залежно від потреби чи обставин у конкретний момент, або мети, яку переслідує людина у процесі акту спілкування. Ю. Фігурний наголошує, що мова – це не тільки соціальне явище, один із геніальних витворів людської цивілізації, а й важливий етновизначальний чинник. Будучи засобом спілкування членів того чи іншого суспільства, мова разом з тим виступає вагомим методом згуртування носіїв певної ідентичності в сталий колектив людей, який склався внаслідок тривалого природного та історичного розвитку на основі специфічних стереотипів свідомості й поведінки [18, с. 41].

Незалежно від того, у межах якого підходу ми розглядаємо ідентичність та який з її видів аналізуємо, мові належить ключова роль у процесі її осмислення та розуміння, оскільки вона (мова) не просто оформляє ідентичність, але виступає водночас і засобом, і середовищем її формування. Як зазначають дослідники, це умова ідентичності, адже помислити власну ідентичність людина може лише в мові, якої вона набуває під час інтеракцій з іншими. З одного боку, вживання мови як культурного смислу і маркеру є наслідком ідентифікації, з іншого – мова є необхідною умовою самоідентифікації людини в культурі [15, с. 184]. Будучи інструментом культури, формує не лише уявлення про реальний світ, який оточує людину, а й саму особистість, котра саме через мову сприймає традиції, звичаї, мораль, систему норм і цінностей свого народу та ін. [5, с. 42–43].

Етнолог М. Тиводар вважає наявність мовної єдності однією з найважливіших рис етнічних спільнот. Оскільки мова, будучи головним засобом спілкування людей того чи іншого етносу, системою збереження, приймання і передавання інформації, водночас відмежовує їх від людей інших етнічних спільнот, вона також пов'язана безпосередньо з біологічною природою людини, бо функціонує шляхом дії механізму другої сигнальної системи. Водночас мова належить до

найбільш стійких і добре зовнішньо виражених компонентів культури етносів і найчастіше виступає головною етнодиференціальною рисою. Всі люди, які належать до одного етносу, як правило, говорять однією мовою (в тому числі її діалектами). Саме мова, на думку вченого, є становим хребтом етнічних культур, вона виконує важливу етнотворчу й етнооб'єднавчу функції, мова найповніше пов'язана з культурно-побутовими особливостями етносів, бо їхня культура, особливо духовна, найповніше виражається, передусім, рідною мовою. Рідна мова входить у культуру етносів, зберігаючи і передаючи при цьому найхарактерніші способи їх мислення і психології, це підтверджується й тим, що виняткова більшість етносів світу говорять своїми рідними мовами [17, с. 110–111].

Загальновідомо, що процеси ідентифікації пов'язані з розумінням і сприйняттям «свого» і «чужого». Однак, як зазначає О. Марчук, зараз розмежування «свого» і «чужого» може спричинити заміну одного іншим. Дослідник підкреслює, що, використовуючи чужі думки, смисли, вважаючи їх своїми, ми віддаляємо своє: «Своє опиняється поза нами, а Чуже – всередині мого Я. Саме Чуже сприяє власному сприйняттю й усвідомленню самотності. У цьому зіставленні Свого та Чужого може постати як зміцнення власної ідентичності, так і її зміни та руйнування. У Чужому для кожного з нас завжди присутня небезпека самовтрати» [11, с. 61].

Беручи до уваги таке твердження, доводиться констатувати, що лінгвокультурна поведінка студентів вищих навчальних закладів, зокрема Донецького національного університету імені Василя Стуса, свідчить про негативні приховані трансформаційні процеси як всередині студентської спільноти, так і українського суспільства загалом.

Незважаючи на те, що саме через рідну мову людина декларує свою причетність до певної групи, демонструє визнання цієї групи як своєї (навіть у межах однієї національної мови діалекти і жаргони різних професійних і соціальних груп є досить жорсткими ідентифікаційними фільтрами для членів цих груп) [2, с. 79], молодь не прагне висловлювати власні думки відповідно до норм української літературної мови. Спостерігаємо повсюдне вживання російнізмів, порушення орфоепічних, акцентуаційних, граматичних, орфографічних норм, що Ф. Бацевич кваліфікує як мовні (мовленнєві) девіації [3, с. 18].

Отже, проаналізуємо найбільш поширені мовні девіації на конкретних прикладах, що трапляються у мовленні студентів Донецького національного університету імені Василя Стуса. Одразу хочемо зазначити, що приклади добирались шляхом спостереження над усним мовленням студентів 1 і 2 курсів економічного та юридичного факультетів, більшість із яких є жителями Вінницької області, вважають українську мову рідною, крім того, переконані, що вони нею володіють якщо не досконало, то на досить високому рівні.

Орфоепічні девіації (відхилення від норм вимови звуків і звукосполучень). Типовою для студентської молоді є вимова [i] замість [и] у словах іншомовного походження. Крім того, у таких словах приголосні перед голосним [e] часто пом'якшуються, що не є характерним для літературної норми, наприклад: *дiректор, дiлема, авторiтет, лексика, характерiстика* та ін. Літеру *ш* передають звуком [ш] замість [шч], наприклад: *шо, Польша*. Спостерігається неправильна артикуляція злитих звуків [дж], [дз], наприклад: *ходю, сидю, радю, позвоню* та ін. О. Микитюк наголошує, що неправильна вимова звуків спричиняє зміни в нашому артикуляційному апараті, а, отже, зміна мови не може не позначитися на зміні антропологічного типу [12, с. 129].

Акцентуаційні девіації (відхилення від норм наголошування слів). Помилки в наголошуванні належать до найпоширеніших. Так, чуємо *одiнадцять, чотiрнадцять, нoвий, оптoвий, феномeн* та ін. Студенти часто не зважають на те, що наголос виконує в українській мові ще й смислорозрізнявальну функцію: *листопад* (назва місяця) і *листопад* (процес, коли інтенсивно опадає листя); *прошу* (коли йдеться про запрошення) і *прошу* (звернення з проханням); *вiдомостi* (інформація про особу) і *вiдомостi* (назва документа).

Важливо пам'ятати, що «нормативне наголошування слів – одна з обов'язкових і важливих ознак культури мовлення, його літературної сутності, комунікативної важливості, дієвості. Його дотриманням досягається також етика й естетика усного мовлення» [8, с. 131].

Лексичні девіації (відхилення від норм у розрізненні значень і семантичних відтінків, порушення закономірностей лексичної сполучуваності слів). У мовленні студентів досить часто трапляються слова, вжиті не у властивому для них значенні, наприклад: *заснований* (який *грунтується* на принципах), *дiюче* (чинне законодавство), *учбовий* (навчальний корпус), *пiдвести* (пiдбити підсумки), *зв'язанi* (пов'язанi з порушенням трудового законодавства), *здавати* (складати іспит, залік), *наступні* (такі питання). До лексичних девіацій належить вживання діалектизмів: *либонь* (мабуть); *пращанi зернята* (смажене соняшникове насіння); кальок з російської мови: *мироприємство, пожалуста, жалоба, предложенiє, канешно, дeвочки, слiдуючий* та ін.

Зазначимо, що неофіційне спілкування молоді відбувається здебільшого на рівні українсько-російського суржику, що є неприпустимим у професійній сфері. О. Сербенська наголошує на тому, що «суржик – жива модель нового мовоутворення шляхом взаємозмішування двох слов'янських наріч – українського і російського, своєрідна лінгвістична мутація». Авторка підкреслює, що це «мова безладу, де значної руйнації зазнають граматичні форми української мови, синтаксичні конструкції деформуються, переважають російські слова, але зі значною модифікацією звукової форми» [16, с. 140–141].

У мовленні сучасного студентства чимало слів, пов'язаних з розвитком комп'ютерних технологій. Це специфічний пласт сленгової

лексики, що спрощує неофіційне спілкування: *дока (-и)* – документація; *Клава* – клавіатура; *мило* – E-Mail, електронна пошта (вислів «кинути на мило» означає «надіслати інформацію на електронну пошту»); *мама чи материнка* – головна деталь системного блоку комп'ютера (вислів «мама полетіла» означає «зіпсувалася деталь»); *собака* – символ @; *морда* – монітор та ін. Зауважимо, що вживання у мовленні таких слів є порушенням норми, водночас їх наявність вказує на належність до певної професійної групи, тобто є маркером професійної ідентичності. Негативним (і навіть небезпечним) для збереження й формування культурної й етнічної ідентичності є вживання вульгаризмів, нецензурних слів.

Словотвірні девіації (порушення норм вживання морфем). Відхилення від словотвірних норм має діалектну природу: *тутка / тута* (тут чи у цьому місці), *зара* (зараз, негайно), а також спричинене змішуванням двох мов: *оправдання* (виправдання), *співставлення* (зіставлення), *поступати* (вступати), *пануючий* (панівний), *ведучий* (провідний), *багаточисленний* (численний), *взаємовідносини* (відносини, взаємини) та ін. Слід зазначити, що вказані діалектизми студенти намагаються не вживати в офіційному мовленні (хоча вони є органічним показником етнічної ідентичності), а от слова з ненормативними афіксами трапляються незалежно від сфери спілкування. Це свідчить про неусвідомлення таких девіацій, що, на нашу думку, у подальшому може стати причиною деформацій у структурі як етнічної, так і культурної ідентичностей.

Морфологічні девіації (порушення норм правильного вживання відмінкових закінчень, родів, чисел, граматичних форм, нечітке розрізнення граматичного значення слів). Типовими помилками в мовленні студентів є неправильне вживання відмінкових форм іменника у звертаннях: *Марія Василівна* (Маріє Василівно), *Андрій Вікторович* (Андрію Вікторовичу); відмінювання іменників чоловічого роду II відміни за зразком іменників жіночого роду: *ступені* (ступеня), *болі* (болю); неправильне утворення ступенів порівняння прикметника: *самий цікавий* (найцікавіший), *більш популярніший* (більш / найбільш популярний); помилки у відмінкових формах числівників на позначення десятків: *шістидесяти*, *семидесяти* (шістдесяти, сімдесяти). Трапляються помилки в утворенні форм наказового способу дієслова, що є характерним для розмовно-побутового мовлення: *давайте проаналізуємо*, *напишемо*, *сформулюємо* (проаналізуймо, напишімо, сформулуймо). Позитивним є те, що студенти усвідомлюють девіації такого типу і, знаючи правила, відразу виправляють помилки. Важливо, щоб студенти дбали про чистоту власної мови, правильність мовлення, оскільки, як зазначає М. Гончарова, саме мова є основним інструментом пізнання й фіксації культурних цінностей, провідником людини до соціально-культурного середовища, у якому й формується соціально-культурна ідентичність [7, с. 64].

Синтаксичні девіації (відхилення від норм у правильній побудові речень і словосполучень, уживання прийменників тощо). Порушення синтаксичних норм є, на жаль, типовим у мовленні студентів. Так, помилковими є такі конструкції, як *завідуючий кафедрою* (завідувач кафедри), *характерний йому* (характерний для нього), *згідно закону* (згідно з законом), *у відповідності до норм* (відповідно до норм), *вступити в університет* (вступити до університету), *працювати по сумісництву* (бути сумісником, працювати за сумісництвом), *по службових справах* (у службових справах) та ін.

Отже, порушення мовних норми є суспільно небезпечним явищем, оскільки, закріплюючись у сфері свідомого чи підсвідомого, спричиняє формування неправильних лінгвостереотипів, хибної лінгвокультурної поведінки. Виявлення у мовленні студентів різних типів девіацій та робота над їх усуненням, дотримання норм сучасної української літературної мови у процесі спілкування є важливими чинниками не тільки формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, але й дієвим механізмом у збереженні самобутніх, специфічних рис української мови, що у свою чергу позитивно позначиться на ідентифікації молоді.

Перспективу подальших досліджень проблеми взаємозв'язку та взаємовпливу мови і різних видів ідентичностей вбачаємо у пошуку ефективних методів і прийомів формування високої культури, точності, чистоти та правильності мовлення як визначальних комунікативних якостей, що забезпечить у подальшому адекватне усвідомлення особою свого «Я», відчуття спорідненості з певною етнокультурною спільнотою.

Список використаної літератури

- 1. Ачкасов В.А.** Этническая идентичность в ситуациях общественного выбора [Електронний ресурс] / В. Ачкасов. – Режим доступу: http://www.jourssa.ru/sites/all/files/volumes/1999_1/Achkasov_1999_1.pdf.
- 2. Балагура О.** Рідна мова як базис самоідентифікації в українському культурному просторі / О. Балагура // Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: тематичний випуск : [зб. наук. праць Науково-дослідного інститут українознавства / М-во освіти і науки України, Наук.-досл. ін-т українознавства ; ред. П. П. Кононенко]. – К. : Міленіум, 2006. – Т.9. – С. 78–85.
- 3. Бацевич Ф.С.** Основи комунікативної девіатології / Ф.С. Бацевич. – Львів : Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2000. – 236 с.
- 4. Бистрицький Є.** Культурна ідентичність та трансцендентальна аргументація / Є. Бистрицький // Матеріали міжнародної міждисциплінарної конференції «Людина та її ідентичність у добу глобалізації», м. Львів, 29–30 червня 2010 р. / Відп. за випуск А. Карась. – Львів, 2010. – С. 11–14.
- 5. Вендина Т. И.** Язык как форма реализации культурной идентичности / Т. И. Вендина // Культура сквозь призму идентичности. – М. : Индрик, 2006. – 424 с.
- 6. Воропаєва Т.** Специфіка самоідентифікації етнічних українців на

Півдні України / Т. Воропаєва // Проблеми національно-культурної самоідентифікації українців на Півдні і Сході України в контексті етнополітики Європейського Союзу : матер. наук. конф., м. Одеса, 6 червня 2007 р. / Регіональний філіал Національного ін-ту стратегічних досліджень в м. Одесі. – Одеса, 2007. – С. 61–65. **7. Гончарова М.** Роль мови у формуванні різновидів ідентичностей / М. Гончарова // Мова і суспільство : [зб. наук. праць / Львівський національний ун-т імені Івана Франка ; гол. ред. : Г. Мацюк]. – Львів, 2015. – Вип. 6. – С. 60–69. **8. Дудик П. С.** Стилістика української мови : навч. посіб. / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с. **9. Жайворонок В.** Українська етнолінгвістика. Нариси / В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с. **10. Іванюк І. Я.** Становлення ідентичності особистості в контексті зарубіжної психології / І. Я. Іванюк // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації : [укр. наук. журн.] / Ун-т «Україна»; Всеукр. асоц. політ. наук. – К. : Україна, 2010. – № 1. – С. 112–116. **11. Марчук О.** Інтерсуб'єктивний вимір процесу ідентифікації особистості / О. Марчук // Мультиверсум : філос. альманах. – К., 2006. – № 57. – С. 61–70. **12. Микитюк О.** Сучасне мовлення як віддзеркалення постколоніального суспільства / О. Микитюк // Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: тематичний випуск : [зб. наук. праць Науково-дослідного інститут українознавства / М-во освіти і науки України, Наук.-досл. ін-т українознавства ; ред. П. П. Кононенко]. – К. : Міленіум, 2006. – Т.9. – С. 126–133. **13. Павлюк Л. С.** Дискурс екстрем, публічна сфера і формування української ідентичності / Л. С. Павлюк. – Львів: ПАІС, 2012. – 377 с. **14. Попова О.** Поняття ідентичність: до проблеми визначення / О. Попова // Педагогіка, психологія і соціологія. – 2011. – № 10. – С. 200–204. **15. Потапчук Т. В.** Культурна ідентичність особистості: постановка проблеми / Т. В. Потапчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : [зб. наук. праць. / РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» РВВ КГУ]. – Ялта, 2010. – Вип. 27, ч. 1. – С. 180–187. **16. Сербенська О.** Дещо про культуру мови і культуру слова / О. Сербенська // Дзвін. – 2001. – № 9. – С. 137–147. **17. Тиводар М.** Етнологія : навч. посібник для студентів історичного фак. / М. Тиводар. – Ужгород : [б. в.], 1998. – 577 с. **18. Фігурний Ю. С.** Українська мова як важливий фактор етнічної самосвідомості українців / Ю. С. Фігурний // Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: тематичний випуск : [зб. наук. праць Науково-дослідного інститут українознавства / М-во освіти і науки України, Наук.-досл. ін-т українознавства ; ред. П. П. Кононенко]. – К. : Міленіум, 2006. – Т.9. – С. 37–45. **19. Хабермас Ю.** Демократія. Разум. Нравственность / Ю. Хабермас; [пер. з нім.] – М. : КАМІ АCADEMIA, 1995. – 245 с. **20. Шнейдер Л. Б.** Профессиональная идентичность : моногр. / Л. Б. Шнейдер. – М. : МОСУ, 2001. – 272 с. **21. Эриксон Э.** Детство и общество / Э. Эриксон; [пер. с англ. С. Ю. Билочугова, под общ. ред.

А. Г. Лидерса и В. Г. Колесникова]. – Обнинск : Изд-во «Принтер», 1993. – Вып. 1. – 54 с.

Антонюк О. В., Краснікова В. В. Вплив мовних девіацій на збереження етнокультурної ідентичності

У статті подано аналіз підходів до розуміння феномена ідентичності у філософії, культурології, соціології, психології та лінгвістиці. З'ясовано роль мови як засобу формування та збереження ідентичності та її різновидів, зокрема етнокультурної. Проаналізовано лінгвокультурну поведінку студентства та описано мовні девіації, що трапляються в мовленні студентів економічного та юридичного факультетів Донецького національного університету імені Василя Стуса. Охарактеризовано різні типи мовних девіацій. Встановлено, що відхилення від літературної норми викликані впливом спорідненомовного та діалектного середовища. Наголошено, що виявлення у мовленні студентів різних типів девіацій та робота над їх усуненням є дієвим механізмом у збереженні самобутніх, специфічних рис української мови, що у свою чергу позитивно позначиться на ідентифікації молоді.

Ключові слова: ідентичність, етнокультурна ідентичність, мова, мовна норма, мовні девіації.

Антонюк Е. В., Красникова В. В. Влияние языковых девиаций на сохранение этнокультурной идентичности

В статье представлен анализ подходов к пониманию феномена идентичности в философии, культурологии, социологии, психологии и лингвистике. Выявлена роль языка как средства формирования и сохранения идентичности и ее разновидностей, в частности этнокультурной. Проанализировано лингвокультурное поведение студенчества и описаны языковые девиации, встречающиеся в речи студентов экономического и юридического факультетов Донецкого национального университета имени Василя Стуса. Охарактеризованы различные типы языковых девиаций. Установлено, что отклонения от литературной нормы вызваны влиянием родственной языковой и диалектной среды. Отмечено, что выявление в речи студентов разных типов девиаций и работа над их устранением является действенным механизмом в сохранении самобытных, специфических черт украинского языка, что в свою очередь положительно скажется на идентификации молодежи.

Ключевые слова: идентичность, этнокультурная идентичность, язык, языковая норма, языковые девиации.

Antoniuk O., Krasnikova V. The impact of linguistic deviations on preserving ethnic and cultural identity

The article analyzes approaches to understanding the phenomenon of identity in philosophy, cultural studies, sociology, psychology and linguistics. The influence of language on identity formation and preservation and identity variations, including ethnic and cultural differences, is proven. Lingual-cultural behavior of students is analyzed and description of language deviations recorded in the speech of students of faculties of economic and law of Vasyl' Stus Donetsk National University is given. Different types of linguistic deviation are characterized and include pronouncing (deviation from the rules of sounds pronunciations and sound combinations), accentual (deviation from norms of words emphasizing), lexical (deviation from the norm in distinguishing values and semantic nuances, deviation from norms of lexical combinability of words), word formation (aberration of the morpheme usage), morphological (deviation from the correct usage of case endings, families, numbers, grammatical forms), syntactic (deviation from the rules of the correct sentence and phrase construction, usage of prepositions etc.). Established that deviations from the norm of literary languages are caused by the influence of lingual affinity group and dialects. Emphasized that the detection of different types of deviations in students' speech and work on their correction is an effective mechanism for maintaining original, specific features of the Ukrainian language, which will positively affect the identification of young people.

Key words: identity, ethno-cultural identity, language, speech norms, speech deviations.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378.14

Т. Ф. Зенченко

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Значні політичні, економічні й соціальні події, що відбуваються в сучасній Україні, не обминули й систему освіти, яка має сприяти становленню людини як найвищої цінності суспільства. У науковій літературі, освітніх онлайн-ресурсах відбувається активне інтегрування засад психолого-педагогічного розвитку особистості, оскільки саме компетентна, самодостатня, відповідальна індивідуальність, творча особистість спроможна до ефективних дій в різних сферах оновлення суспільства, забезпечення розвитку економіки та культури держави. Сучасна філософська думка зорієнтована на розвиток комунікативної теорії, яку багато дослідників вважають основою будь-якої спільноти